

to Begivenheder, hvorved Kjøbstadborgernes Retstilstand er bleven forandret imod, hvad den var i Fortiden. Den første af disse er Værnepligtens Udvikelse til Kjøbstadindvaanerne. Det har dog aldrig været noget Privilegium for Kjøbstæderne, at deres Beboere skulle være frie for personlig Værnepligt, ligesaa lidt som Saadant har været et Privilegium for nogen anden Stand her i Riget. Som bekjendt, stod Adelsens Forrettigheder oprindelig i Forbindelse med dens Forpligtelse til at gjøre Krigstjeneste, og Kjøbstæderne vare pligtige til at stille Mandskab, især til Flaaden. Adelsens Privilegier af 24de Juni 1661 § 12 fritage den Kun for at drage uden Riget i kongelig Krigstjeneste; § 24 forbeholder Adelsens Forpligtelse til Krigstjeneste, og hverken i den geistlige Stands, den borgerlige Stands eller Staden Kjøbenhavns Privilegier af 24de Juni 1661 omtales for dem nogen Fritagelse for personlig Krigstjeneste. Som bekjendt, uvillige Forholdene sig saaledes i den Tid, der ligger længere tilbage, at Landets Forsvar, tillands især, betroedes til hvervede Folk, hvis Sold og Underhold saldt Statskassen tillast, og altsaa dækkedes ved de sædvanlige Indtægter (ogsaa fra Kjøbstæderne) eller ved overordentlige Paabud, der ogsaa saldt Kjøbstæderne tillast. Efterhaanden begyndte Regjeringen at benytte udskrevet Mandskab, og den holdt sig i saa Henseende til Bondestanden, idet det navnlig gjordes til en Forpligtelse for Godseierne at stille et vist Antal Mandskab i Forhold til deres Godsens Størrelse. Senere blev Forpligtelsen til at værne om Riget en personlig for Landboerne med visse Indskrænkninger, der gjorde, at den saa at sige kun omfattede den egentlige Bondestand. Endelig hævedes ogsaa disse Indskrænkninger, men Byrdens Fordeling ramte ingenlunde alene Kjøbstadbefolkningen; en meget stor Deel af Landbefolkningen inddroges derved ogsaa under Værnepligtigheden, saasom Børn af Udelige, Embedsmænd, Ciere og Forpagtere af Hovedgaarde m. Fl.

Derimod kan det ikke nægtes, at Kjøbstæderne i de sidste 3 Aarhundreder havde haft en saagodtsom ubelukkende Ret til Handel og Haandværk, saaledes som ogsaa tilfaldt dem i

Privilegierne for den borgerlige Stand af 24de Juni 1661 § 5, og at der heri stede en betydelig Forandring ved Næringsloven af 29de December 1857, der dog vedligeholdt Kjøbstædernes Rettigheder i det Væsentlige uforandrede udenfor en vis Kreds omkring hver enkelt Kjøbstad. Noget Vederlag for Formindstelse i Indtægter blev ikke givet Kjøbstæderne, men det er dog her af Bigtighed at fremhæve, at den eneste særegne Afgift for Kjøbstæderne, Bygningssafgiften, der tidligere ogsaa paahvilede ikke saa Bygninger paa Landet, ved Lovens § 71 blev udvidet til alle Bygninger paa Landet eller til Dele af Bygninger paa Landet, hvori der dreves Handel, Haandværk eller Fabrik, saa at en vis Lighed er bevaret. Fremdeles maa det bemærkes, at samtidigt med den større Næringsfrihed paa Landet løstes flere Baand, som hidtil paahvilede Næringsvæsenet i selve Kjøbstæderne, og at det idetmindste, Sagen betragtet i Almindelighed, maa siges, at den større Frihed paa Landet nødvendiggjordes ved den stærkt fremstredne Udvikling af Landboforholdene, der igjen ikke kunde andet end virke gavnligt paa Kjøbstadnæringsen, og at det ikke kan antages, at der vil udvikle sig nogen betydelig Handels- eller Haandværksdrift paa Landet, uden hvor der er en saadan Fremgang, at den ogsaa maa komme de dog altid (hvis Betingelserne ikke ere særdeles ugunstige) for de mere udviklede Forhold bedre indrettede Kjøbstæder tilgode. Begge de her omhandlede store Forandringer i Forholdet imellem Landbefolkningen og Kjøbstadbefolkningen høre isvrigt mere hen i de personlige Rettigheders end i de materielle Forholds Omraade og kunne saaledes ingenlunde bedømmes alene efter deres oconomiske Følger for Kjøbstæderne enten i Almindelighed eller for enkelte mindre gunstigt stillede Kjøbstæder.

I det Foregaaende er det vel paaviist, at det har været Gjenstand for Lovgiverens Omhu at bevare saavidt muligt en forholdsvis Lighed i Beskatningen mellem Kjøbstad og Land, men det kunde jo være, at Forholdenes Gang aligevel havde medført, at Kjøbstæderne vare forholdsvis stærkere betyngede med directe Statsafgifter end Landet.